

Ein dimmur blettur í sögu hvíta mansins

– Meðan eg gjörði hendan filmin, merkti eg ongantíð, at eg segði söguna hjá onkrum öðrum. Eg kendi í stóran mun, at eg segði söguna hjá öllum. Hetta er ein söga, sum fólk úr öllum tjóðum og rasum eiga at kenna, sigur Steven Spielberg um söguna, sum er grundarlag fyri áhugaverða filminum Amistad, sum í gjár hevði frumframförslu í Havnar Bio. Filmurin er um syndarligu lagnuna hjá 53 afrikanarum, sum vórðu rændir úr heimlandi sínum í Afrika í 1838 og fórði til Amerika – enn ein dimmur blettur í sögu hvíta mansins

Eiríkur Lindenskov

— GEVIÐ OKKUM FRÆLSI!

Rópið gellur gjøgnum

hølini. Tey fyrstu orðini, vit hoyra frá teim ákærdu.

Hetta er tað, sum sakin snýr seg um fyri teir 53 afrikanarnar. Í USA, har rætt-

armálið fer fram, er annað og meira upp á spæl. Her eru tey vórðin ein brikkur í einum fløktum politiskum máli, sum fá ár seinni skal færa til blóðugt stríð — Tað Amerikanska Borgarakríggið. Hettar byrjar summarið 1839 umborð á spanska skipinum La Amistad uttan fyri strond Cuba.

Í summarveðrinum eydnast tað teimum 53 trælunum at bróta keturnar, taka av fótum og drepa meginpartin av manningini. Tveir av manningini, sum koma frá tilburðinum við lívinum, verða tvungnir at færa skipið aftur til Afrika, higani trælirnir koma.

Snúðin, sum tann hvíti maðurin er, verða trælirnir sviknir, og einar tveir mán-

adír seinni verður skipið funnið uttan fyri Connecticut í USA. Hetta verður forsøgan til eitt drúgt og flókt rættarmál, sum fær víttfevndar avleiðingar.

Í fyrsta umfari snýr tað seg um morðini á manningina, síðani er tað kravið hjá teimum báðum av manningini, sum eftir eru á lívi, um rættin til skip og last – alsto trælirnar – og í triðja umfari kreivur skiparin á amerikanska skipinum, sum bjargaði La Amistad, bjargingarløn, fyri skip og last – alsto trælirnar.

Spanska drotningin kreivur skip og last – alsto trælirnar.

Amerikanski forsetin, Van Buren er miðskeiðis í valstríðnum, og vil helst

»Frælsi er ikki nakað, tú fært. Tað er nakað, tú verður føddur til. Men viðhvørt verður tú noyddur at stríðast fyri tí«

Í sambandi við, at Havnar Bio vísir filmin Amistad – filmin um trælir úr Afrika, umrøða við evni í dag

ikkí fáast við trupul mál.

Ein bólkur at stríðsfólki, sum arbeiða fyri at geva trælum frælsi, fær ein advokat, Roger Baldwin, at verja trælirnar. Han hevur tó tann stóra trupulleika, at hann ikki er fætur fyri at tosa við klientar sínar. Hann skilur tey ikki, og tey skilja ikki hann. Tí noyðist hann at nýta snildir.

Hann roynir sít besta at sannføra rættin um, at afrikanarnir eru føddir frælir í Afrika og fórðir til Amerika sum trælir, og tað er ólógligt, tá trælalandil er bannaður. Men trupulleikin er at prógva tað. Við tógvið stríð eydnast tað Roger Baldwin at fáa samband við Cinque, sum allir trælirnir hava álit á. Smátt um smátt fær hann söguna um líðingarnar og eyðmýkjanina, sum trælirnir hava verið í-gjøgnum á veg til Amerika.

Og smátt um smátt fær hann sett saman eina verju, sum kann fáa fríkt klientar hansara fyri morð og givið teimum frælsið aftur. Samstundis verður hetta ein týðandi liður í stríðnum hjá teimum, ið berjast fyri at bæsa trældóminum í Suðurstatunum.

Men spælið er ikki liðugt enn. Politisku trupulleikarnir í málinum fáa Van Buren, forseta til at kæra dómin til Hægstarett. Og í Hægstaretti situr ein meiriluti av dómurum, sum sjálvir eiga trælir heima í tí teirra egnu plantasjum í Suðurstatunum. Ímóti so sterkum kreftum má Roger Baldwin spæla sín síðsta trumf. Tað eydnast honum at yvirtala fyrrverandi forsetan, John Quincy Adams, at koma úr sínum otiumi og færa sakina fyri hægsta dómstólin í USA.



Nøkur fakta um trælátíðina...

1482 Pío II pávi fordømur træl-ahandil.

Portugísar byggja fyrstu trælstoðina í Elmina, á Gullstrondini (nú Ghana)

1492 Evropear (Columbus) finna Amerika

1562 Fyrsta góðkenning bretsku stjórnarinnar av trælahandli; 300 trælir, sum breta hava útvega sær, ferða fórdir til Hispaniola

(nú Haiti/Dominikanska Lýðveldið)

1565 Spaniólar færa trælir til St. Augustine (nú Florida)

1619 Afrikanarar, sum verða fórdir til Jamestown í Virginia, eru fyrstu trælir, sum eru fórdir inn í bretsk hjáland.

Evropeiskur handil við afrikanskum trælum tekur dik á seg. Leiðandi landið á hesum øki er Holland,

men Spania, Portugal, Ongland, Frankríki og Danmark eru eisini væl við. Sukurdyrkanin á vest-indisku oyggjunum er eisini stór. Trælir verða innfluttir bæði til Norður- og Suðuramerika.

1658 Danir taka ein svenskan skansa, Carlsberg, nú Cape Coast Castle, á Gull-strondini.

1666 St. Thomas í Vestindia

verður hersett.

1673 Danir byggja Christiansborg skansa á Gullstrondini (er nú í høvudsstaðnum Accra)

1711 St. Jan í Vestindia verður hersettur

1712 Ongland fær 30 ára einkarrætt upp á trælahandil frá Spania

1713 Ongland verður størsti

handlandi við afrikanskum trælum.

1733 Danir keypa St. Croix. Triggjar oyggjar í Vestindia eru nú dansk hjáland til 1917

1776 USA verður sjálvstøðugt, »Declaration of Independence« verður undirskrivað.

1777 Trælir verða frælssar í Massachusetts USA, træl-

dómur verður avsgdur í Pennsylvania.

1787 The Society for the Abolition of the Slave Trade verður sett á stovn í Onglandi. Ein lítil koloni fyri frælssar trælir verður grundlögð í Sierra Leone, Vesturafrika.

1791 Freetown, Sierra Leone verður grundlagdur.

1792 Dansk Fríðrikur krún-